

КОРНІЄНКО І. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОРОЗУМІННЯ Є. В. ВАСЬКОВСЬКОГО

З ім'ям видатного українського, російського, польського правознавця, доктора цивільного права Євгена Володимировича Васьковського пов'язано багато глибоких, фундаментальних праць у сфері цивільного права, цивільного процесу, морського торгового права, організації адвокатури, юридичної етики, юридичної техніки, тлумачення норм права та неабиякий арсенал знань, отриманих в результаті здійснення адвокатської практики. При дослідженні праць Є. В. Васьковського, спостерігається складний зв'язок часів, ідей та поколінь. Кожне покоління вчених-юристів вносить у розвиток юридичної науки свій індивідуальний внесок, відповідно, визначає майбутнє цієї науки. Безперечно, Є. В. Васьковський був дослідником, чиї праці стали частиною фундаменту для формування сучасної цивілістичної юриспруденції.

Є. В. Васьковський був прихильником позитивістської методології, як це було властиво практично усім вітчизняним фахівцям у галузевих юридичних науках того часу. Справа полягає в тому, що, як зазначає В. В. Дудченко, наука в XIX ст. перетворюється на важливий соціальний інститут. Її безпосереднім завданням стають опис, пояснення та передбачення процесів та явищ дійсності, які становлять предмет її вивчення на основі відкритих нею законів [1, с. 58]. Саме позитивізм відповідав цим новим завданням наукового знання. У ракурсі юридичних наук, як зазначає М. І. Козюбра, юридико-позитивістський тип праворозуміння, за всіх його недоліків, зосереджує увагу на нормативно-інституціональних аспектах права, без яких такі його вимоги, як визначеність, передбачуваність, упорядкованість, стабільність тощо — недосяжні [2, с. 20].

На думку В. Д. Зорькіна, позитивізму Росії мав два напрями й існував як юридичний та соціологічний позитивізм [3, с. 14–15]. Як уявляється, Є. В. Васьковський схилився у бік соціологічного позитивізму. Так, у дусі наукознавчої доктрини Огюста Конта він розумів правознавство як частину соціології — науки про суспільство. Кожна соціальна наука в його розумінні має теоретичну та практичну (прикладну) частину. Теоретична наука описує різні форми організації суспільного життя і досліджує причини і наслідки у сфері політичних установ як факти природні, таким же чином, як фізика і хімія пояснюють явища неорганічного світу, а біологія — явища життя. Єдиний метод, який вона може вживати з упевненістю, що досягне істини і не припуститься помилки, це так званий історичний або ретродедуктивний, що складається з двох частин: індуктивного дослідження фактів і дедуктивної перевірки

їх. Слід зазначити, що й на теперішній час принцип історизму є визначальним у юридичній науці, зокрема, як зазначає М. Р. Аракелян, у вивченні адвокатури, причому не тільки її історичного минулого, але й сьогодення [4].

На думку Є. В. Васьковського, завдання теоретичної науки — розкриття причинного зв'язку між суспільними явищем і визначення законів їх співіснування та послідовності. Її висновки служать матеріалом для практичної науки, яка займається пристосуванням виявлених теорією засобів до наміченої практичної мети [5, с. VI-VII]. Отже, прикладна наука завжди має спиратися на результати, одержані теоретичною наукою. Саме таким розумінням у Є. В. Васьковського системи наук, як уявляється, пояснюється його увага як до історичного знання, так і до догматичної методології юриспруденції і до правової політики.

Наукові інтереси Є. В. Васьковського представлені такими напрямками:

1) наука цивільного права. Учений вивчав проблематику як загальної, так і особливої частин цивільного права, що знайшло відображення у низці підручників, статей рецензій;

2) наука цивільного процесу представлена у творчій спадщині ученого статтями, зокрема з проблеми визнання у цивільному процесі, удосконалення цивільно-процесуального законодавства, суддівського розсуду та застосування звичаїв у цивільному процесі. Однією з вершин цивільно-процесуальної думки початку XX ст. стали написані Є. В. Васьковським численні підручники із цивільного процесу;

3) методологія юриспруденції, зокрема, дослідження положень юридичної герменевтики у прикладенні до цивільного права. Методологія цивілістики стала темою докторської дисертації Васьковського «Вчення про тлумачення та застосування цивільних законів»;

4) історія, організаційно-правові та етичні основи адвокатської діяльності. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку адвокатури висвітлено у магістерській дисертації Є. В. Васьковського та низці статей;

5) проблематика історії юриспруденції та юридичної практики;

6) питання судоустрою. Цю проблематику Є. В. Васьковський розробляв тільки у Польщі. Їй присвячено ряд статей;

7) рецензування юридичних наукових творів та переклад російською мовою праць видатних зарубіжних учених;

8) морське торговельне право. Хоча цей напрям і не був магістральним для ученого, але все-таки цій проблематиці присвячено підручник, написаний у співавторстві.

Список використаних джерел

1. Дудченко В. В. Традиція правового розвитку: плюралізм правових вчень / В. В. Дудченко. – О. : Юрид. л-ра, 2006. – 304 с.
2. Козюбра М. І. Праворозуміння: поняття, типи та рівні / М. І. Козюбра // Право України. – 2010. – № 4. – С. 10- 21.
3. Зорькин В. Д. Позитивистская теория права в России / В. Д. Зорькин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 270 с.
4. Аракелян М. Историзм как принцип и метод в исследовании института адвокатуры / М. Аракелян // Юридичний вісник. – 2011. – № 4. – С. 40- 44.
5. Васьяковский Е. В. Организация адвокатуры : в 2 ч. / Е. В. Васьяковский. – СПб. : Изд-е Н. К. Мартынова, 1893. – Ч. 1- 396 с.

ОСТАПЕНКО Т. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук

ПРОЦЕС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА СТАТУТОМ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО 1588 р.

У Великому князівстві Литовському виконання зобов'язання забезпечувалося різними засобами. У деяких випадках договір скріплювали печаткою. Використовувалася також застава. Саме застава у Великому князівстві Литовському була основною формою забезпечення виконання зобов'язань. Литовський статут 1588 р. розрізняв заставу рухомого та нерухомого майна. Об'єктом застави могли бути речі, які належали заставодавцю на праві власності. До нерухомого майна, що підлягало заставі, входили: землі, ліси, водойми, рибні ставки, промислові заклади та господарські будівлі. Застава рухомих речей в юридичній термінології Литовських статутів позначалася терміном «заклад». Застава на нерухоме майно, відповідно до Литовських статутів, була у двох формах:

1. Передання заставленого майна кредитуру та надання йому права використання сслян за рахунок процентів за договором, а також права провести цесію — передати права іншому кредитурові.

2. Застава у формі запису боргів у судові книги без передання майна кредитуру, тобто іпотека. Іпотека з'явилася в Литовських статутах унаслідок рецепції римського приватного права. У Стародавньому Римі боржник мав право продати заставлену річ і за рахунок отриманих грошей розрахуватися з кредитором. Крім того, за римським приватним правом боржник мав можливість заставляти одну й ту саму річ кілька разів різним кредитором [1, с. 23].